

**Rijden onder invloed in de provincie Zeeland,
1997-1998**

M.P.M. Mathijssen

Rijden onder invloed in de provincie Zeeland, 1997-1998

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-98-65

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1999

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-98-65
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Zeeland, 1997-1998
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.643
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Zeeland

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, publicity, legislation, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1998.

Aantal pagina's: 14 + 11 blz.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1999

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Uitvoering	6
2.3.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Ontwikkeling van het alcoholgebruik in Zeeland	8
3.2.	Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied	9
3.3.	Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd	10
3.5.	Herkomst van overtredders	11
3.6.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	13
4.1.	Conclusies	13
4.2.	Aanbevelingen	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 5</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1994 t/m 1997 heeft de SWOV in 1998, in nauwe samenwerking met de politie van de regio Zeeland, het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Zeeuwse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval.

Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine verandering in het rijden onder invloed grote gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed in Nederland vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995, 4,4% in 1996 en 4,3% in 1997. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. In 1998 kwam aan de daling van het alcoholgebruik een - voorlopig? - einde. Het aandeel overtreders stabiliseerde zich op 4,5%.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren. Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar.

Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. De opdracht

voor het onderzoek in 1998 in Zeeland is aan de SWOV verleend door de Directie Zeeland van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen meer dan een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening.

Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdagnacht, de vrijdag-, en zaterdagavond, en de zondagochtend, -avond en -nacht: bijna 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland wordt steeds uitgevoerd door vier controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1998 zijn de metingen uitgevoerd in de periode van 25 september tot 15 november.

De Zeeuwse onderzoeksgebieden waren: in de vrijdagnacht Goes en Terneuzen, in de zaterdagnacht Walcheren en West-Zeeuwsch-Vlaanderen (Oostburg e.o.). Daarmee zijn metingen uitgevoerd in alle drie districten van de politieregio Zeeland.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereenvolgend gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1998 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreeders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Uitvoering

De vier controleteams van de politie hebben in het najaar van 1998 in de provincie Zeeland 1.461 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. De steekproef van 1998 bevat daarmee 281 records meer dan de steekproef van 1997. Alle metingen zijn in 1998 conform de richtlijnen van de SWOV afgewikkeld, zodat achteraf geen correctie van de resultaten nodig was. In 1997 was wel een kleine correctie noodzakelijk vanwege het vervallen van de metingen op één onderzoekslocatie in Goes (doordat de SWOV onvoldoende mondstukken geleverd bleek te hebben). Overigens zijn de metingen op Walcheren in 1998 in twee delen afgewikkeld. De metingen in de nacht van zaterdag 26 op zondag 27 september moesten door externe omstandigheden namelijk halverwege worden afgebroken. De resterende metingen zijn uitgevoerd in de nacht van zaterdag 14 op zondag 15 november.

2.3. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG waar nodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

De resultaten van het onderzoek worden in *Bijlage 3* gepresenteerd in de vorm van een tabellenoverzicht, waarop in het volgende hoofdstuk een korte toelichting wordt gegeven. Hoofdstuk 4 bevat conclusies en aanbevelingen.

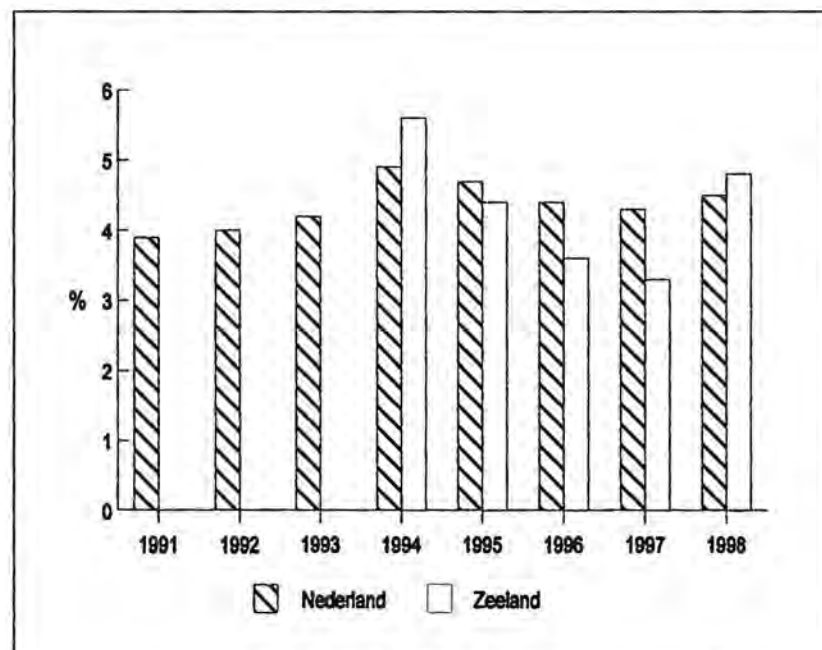
3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 5 uit Bijlage 3*. De resultaten van 1998 worden steeds vergeleken met die van 1997 en met de landelijke resultaten van 1998.

3.1. Ontwikkeling van het alcoholgebruik in Zeeland (Tabel 1)

In 1998 zijn in de provincie Zeeland meer drinkers ($BAG \geq 0,2\text{‰}$) aangetroffen dan in 1997: 11,4% versus 9,8% in 1997. Ook het aandeel overtreeders ($BAG \geq 0,5\text{‰}$) is toegenomen: van 3,3% in 1997 tot 4,8% in 1998. Daarmee lijkt een eind gekomen aan de dalende trend die 1995 was ingezet. In dat jaar bedroeg het aandeel overtreeders 4,4%, nadat het in 1994 5,6% had bedragen. De veranderingen tussen 1997 en 1998 zijn statistisch significant. Zeeland lijkt dus weer terug bij af te zijn wat de bestrijding van het rijden onder invloed betreft, al moeten bij de resultaten van 1998 enkele kanttekeningen worden gemaakt. De stijging in 1998 komt namelijk geheel voor rekening van de onderzoeksgebieden in Zeeuwsch-Vlaanderen: Terneuzen en Oostburg e.o. In Terneuzen was de steekproef in 1998 bijna tweemaal zo groot als in 1997, waardoor het gewicht van Terneuzen in de totale Zeeuwse steekproef is toegenomen. In Oostburg e.o. was waarschijnlijk sprake van een toevallige ongunstige uitschieter (7,7% overtreeders). Dat valt af te leiden uit het feit, dat bij drie andere metingen van het alcoholgebruik in de zomer en het najaar van 1998 het gemiddelde percentage overtreeders aanzienlijk lager was, namelijk 5,2%.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreeders in het najaar van 1998 4,5%. In Zeeland was het beeld, anders dan in de periode 1995-1997, dus iets ongunstiger.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Zeeland, 1991-1998.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtredders in de provincie Zeeland en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Zeeuwse situatie in de jaren 1995 t/m 1997 wat gunstiger was dan de landelijke situatie, maar in 1998 niet meer.

Het aandeel zwaardere en zeer zware overtredders ($BAG \geq 0,8\%$) in de provincie Zeeland was in 1998 met 2,1% maar een fractie groter dan in 1997 (1,9%). Dit verschil is niet statistisch significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtredders bedroeg in 1998 2,2%.

3.2. Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied (*Tabel 2*)

Als we het rijden onder invloed in de provincie Zeeland per weekendnacht bezien, blijkt het in 1998 in de zaterdagnacht wat sterker toegenomen te zijn dan in de vrijdagnacht. Het resultaat daarvan is een gelijk percentage overtredders in beide nachten: 4,8%. Het landelijke beeld van de afgelopen jaren liet steeds een groter aandeel overtredders in de vrijdagnacht dan in de zaterdagnacht zien: in 1998 respectievelijk 5,4% en 3,7%.

In 1998 zijn, evenals in 1996 en 1997, de hoogste percentages overtredders aangetroffen in Zeeuwsch-Vlaanderen: 8,6% in Terneuzen en 7,7% in Oostburg e.o. Zelfs als rekening wordt gehouden met toevalsfactoren die de metingen van 1998 parten kunnen hebben gespeeld (zie § 3.1), is in Zeeuwsch-Vlaanderen toch sprake van een zorgelijke situatie. Het aandeel rijders onder invloed is er duidelijk groter dan het landelijke gemiddelde, en het is er zelfs ongeveer driemaal zo groot als in de rest van Zeeland. Automobilisten met de Belgische nationaliteit spelen daarbij een niet onaanzienlijke rol; in 1998 was ongeveer een kwart van de overtredders in Zeeuwsch-Vlaanderen Belg.

In Goes en op Walcheren zijn tussen 1997 en 1998 geen veranderingen van betekenis opgetreden. Het rijden onder invloed staat er nog steeds op een betrekkelijk laag niveau met respectievelijk 2,2% en 2,7% overtredders. In Goes valt bovendien op, dat er de laatste jaren nauwelijks zeer zware overtredders ($BAG \geq 1,3\%$) zijn aangetroffen. In Terneuzen daarentegen zijn zowel in 1997 als 1998 zeer hoge percentages zware overtredders betraapt: respectievelijk 2,2% en 2,4%. In heel Nederland bedroeg het aandeel zeer zware overtredders in 1997 en 1998 respectievelijk 0,6% en 0,7%.

3.3. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip (*Tabel 3*)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt in het algemeen het aandeel overtredders toe. In 1998 was dat ook in Zeeland het geval: vóór middernacht 3,4% overtredders, tussen middernacht en 2.00 u. 5,7% en na 2.00 u. 8,3%. Overigens deed dit verschijnsel zich in de vrijdagnacht sterker voor dan in de zaterdagnacht.

Voorlaaf in de nacht neemt het verkeersaanbod sterk af, maar desondanks is het absolute aantal rijders onder invloed dan vaak even groot als vroeger in de nacht. De Zeeuwse situatie wijkt op dit punt niet belangrijk af van het landelijke beeld.

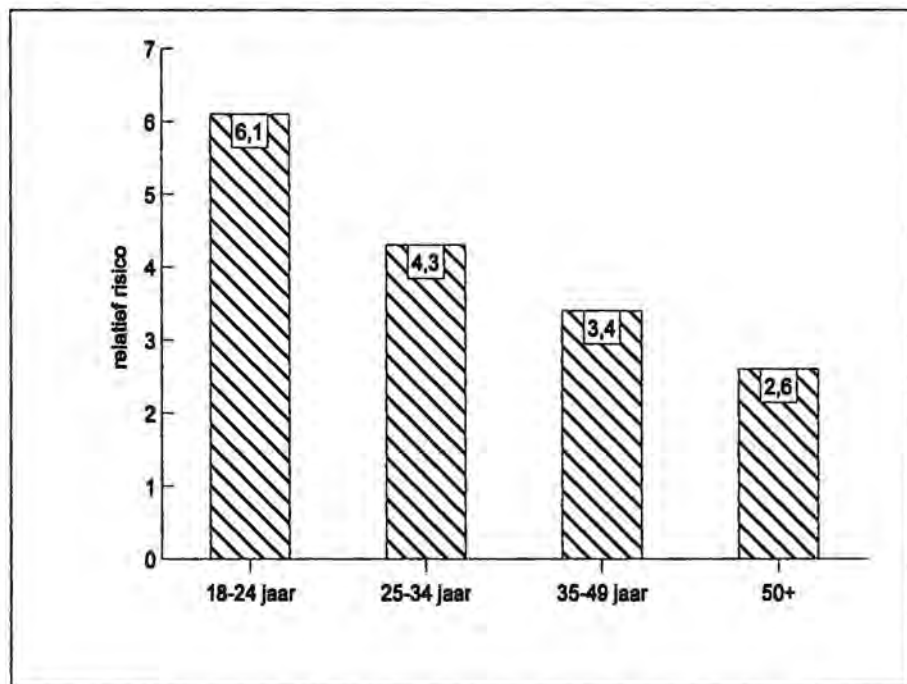
Behalve de frequentie van alcoholgebruik neemt in het algemeen ook de zwaarte van de overtredingen toe naarmate het later wordt. Ook op dit punt wijkt Zeeland niet af van de rest van Nederland.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (Tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1998 in Zeeland bijna tweemaal zo vaak onder invloed als vrouwelijke: 5,5% versus 3,0%. In heel Nederland was het verschil in 1998 iets groter: 5,4% van de mannen en 2,2% van de vrouwen was in overtreding. De toename van het rijden onder invloed in Zeeland tussen 1997 en 1998 heeft zich in ongeveer gelijke mate bij de mannen en de vrouwen gemanifesteerd.

Bij de Zeeuwse mannen is het rijden onder invloed tussen 1997 en 1998 vooral toegenomen in de leeftijdsklassen onder de 35 en boven de 50 jaar. Daardoor bestonden er in 1998 geen significante verschillen meer tussen de diverse leeftijdsklassen.

Evenals in de rest van Nederland lijkt het zwaartepunt in het rijden onder invloed in Zeeland geleidelijk te verschuiven naar steeds jongere categorieën mannelijke automobilisten. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, omdat de ongevalsrisico's na alcoholgebruik sterker toenemen naarmate een bestuurder jonger is (zie Afbeelding 2).

Afbeelding 2. Verhoging van het ongevalsrisico van mannelijke automobilisten bij een BAG > 0,5‰ per leeftijdsklasse (berekend op basis van gegevens over 1996 en 1997; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).

Daar komt nog bij, dat jonge bestuurders ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde de afgelopen jaren tot een schrikbarend groot aantal mannen van 18 t/m 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. In 1997 behoorde 22% van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1998 in Zeeland geen overtredders aangetroffen die jonger waren dan 35 jaar. In de leeftijdsklassen van 35 t/m 49 jaar en van 50 jaar en ouder zijn daarentegen zeer hoge percentages overtredders aangetroffen: respectievelijk 6,0% en 8,3%. Met name dit laatste percentage is verbazingwekkend, omdat het sterk afwijkt van de percentages die in 1997 in Zeeland (0%) en in 1998 in heel Nederland (2,7%) zijn aangetroffen.

Nadere analyse leert, dat het hoge percentage overtredders onder vrouwen van 50 jaar en ouder in 1998 in Zeeland vooral veroorzaakt is door het onderzoeksgebied Oostburg e.o. Daar bleken drie van de 17 geteste vrouwen van 50 jaar en ouder in overtredding, hetgeen neerkomt op 16,6%. Mede gezien de kleine absolute aantallen zijn toevalsfactoren hier waarschijnlijk debet aan.

In 1998 was 71% van alle gecontroleerde bestuurders in de provincie Zeeland van het mannelijk geslacht, tegen 73% in 1997. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in beide jaren 72%.

3.5. Herkomst van overtredders (Tabel 5)

De herkomst van overtredders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7‰. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan.

De herkomstverdeling van de 42 bestuurders die in 1998 een BAG $\geq$ 0,7‰ hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	57%
- sportkantine	5%
- bezoek/feestje	24%
- werk/thuis	14%

Ten opzichte van 1997 is met name het aandeel 'bezoek/feestje' (14% in 1997) toegenomen, terwijl het aandeel 'overig/onbekend' (11% in 1997) tot nul is gereduceerd. Verder zijn er in de herkomst van de overtredders geen veranderingen van betekenis opgetreden.

Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ruim de helft van alle overtredders uit een horecagelegenheid te komen (in 1998 56%).

3.6. Enquêteresultaten

Ook in 1998 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en de aard van het toezicht op alcoholgebruik in het verkeer.

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. De volgende globale resultaten van de Zeeuwse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- In Goes en Oostburg e.o. is het aselechte politietoezicht op alcoholgebruik in 1998 enigszins toegenomen, maar op Walcheren en in Terneuzen iets afgenomen.
- Geplande aselechte alcoholcontroles met wat grotere teams zijn in 1998 zowel op Walcheren als in het Oosterscheldebekken en in Zeeuwsch-Vlaanderen gemiddeld bijna eens per maand uitgevoerd. Binnen het district Oosterscheldebekken is in Goes gemiddeld eens in de drie à vier maanden zo'n controle uitgevoerd. Binnen Zeeuwsch-Vlaanderen is in Terneuzen

gemiddeld eens in de vier maanden en in Oostburg e.o. gemiddeld eens in de twee à drie maanden zo'n controle uitgevoerd. Het relatief grote aantal geplande aselechte controles met grotere teams in Oostburg e.o. was voor een belangrijk deel het gevolg van metingen die de SWOV daar samen met de politie heeft uitgevoerd in het kader van de evaluatie van het project "Duurzaam veilig West-Zeeuwsch-Vlaanderen".

- Vooral op Walcheren, in Terneuzen en in Oostburg e.o. is tamelijk frequent aselekt gecontroleerd door surveillanceteams. In Goes is dat veel minder frequent gebeurd dan in 1997, doordat de nachtelijke 'roadblock'-controles goeddeels zijn vervangen door geplande aselechte controles met grotere teams.
- Alcoholcontrole bij ongevallen vond zowel op Walcheren als in het Oosterscheldebekken en in Zeeuwsch-Vlaanderen vrij systematisch plaats, behalve bij overleden of zwaargewonde bestuurders.

Resumerend het lijkt het niveau van politietoezicht in Zeeland in 1998 iets lager te zijn geweest dan in 1997.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1. Conclusies

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1998 laten een aanzienlijke stijging van het rijden onder invloed in Zeeuwsch-Vlaanderen te zien. In de rest van Zeeland (de politiedistricten Walcheren en Oosterscheldebekken) is het rijden onder invloed niet toegenomen. De continu dalende trend sinds 1995 lijkt daarmee ten einde gekomen te zijn. Het is echter te vroeg om te concluderen dat de dalende trend is omgebogen in een stijgende, omdat steekproefomvang en toevalsfactoren een belangrijke rol kunnen hebben gespeeld.

4.2. Aanbevelingen

In elk van de drie Zeeuwsche politiedistricten is gemiddeld ongeveer eens per maand een geplande aselechte alcoholcontrole met een groter team uitgevoerd. Deze controles hebben echter vrijwel nooit de grenzen van een basiseenheid - laat staan van een district - overschreden. Dit betekent dat het gros van de Zeeuwse automobilisten maar eens in de drie à vier maanden de kans liep met zo'n controle geconfronteerd te worden. Bovendien raken grootschalige controles in een klein gebied vrij snel bekend, met name bij bezoekers van horecagelegenheden (o.a. via gecontroleerde horecabezoekers en taxi-chauffeurs). Waarschijnlijk zou het preventieve effect van dergelijke controles dan ook veel groter zijn, als ze zich steeds over het hele district zouden uitspreiden. Er zou op veel meer plaatsen over worden gepraat, terwijl tegelijkertijd het vermijden van de controles veel moeilijker zou worden. Voor districtsbrede controles is niet meer mankracht nodig dan voor controles die aan een basiseenheid zijn gebonden, alleen een betere organisatie en samenwerking.

Als zulke districtsbrede controles worden geconcentreerd in weekendnachten, kunnen ze bovendien een toegevoegde waarde hebben: het controleteam kan, wanneer dat nodig is, snel worden ingezet voor het bestrijden c.q. in de kiem smoren van openbare-ordeproblemen. Overigens is het merkwaardig, dat bij de - terechte - ophef over zinloos geweld op straat al te gemakkelijk voorbij wordt gegaan aan de meest krankzinnige vorm daarvan: het rijden onder invloed van alcohol en andere rijgevaarlijke middelen. Hoewel rijders onder invloed waarschijnlijk zelden de intentie hebben anderen of zichzelf letsel toe te brengen, vallen er in Nederland per jaar, alleen al ten gevolge van alcoholongevallen, ongeveer 235 doden en 2.000 zwaargewonden. De maatschappelijke kosten daarvan belopen een bedrag in de orde van twee miljard gulden per jaar.

Aangezien een meerderheid van de rijders onder invloed in Zeeland, net als in de rest van Nederland, uit een horecagelegenheid of sportkantine komt, is het van belang dat ook in die sfeer maatregelen worden getroffen. Vooral jonge mannen vormen daarbij een belangrijke doelgroep. Zij hebben immers niet alleen een sterk verhoogd ongevalsrisico na alcoholgebruik, maar lijken ook steeds vaker onder invloed achter het stuur te gaan zitten.

Speciaal vervoer per bus of taxi kan een belangrijk middel zijn om te voorkomen dat aangeschoten jongeren zelf gaan rijden. Maar met name goedkoop

busvervoer naar en van discotheken kan ook een schaduwzijde hebben, als het als alibi dient voor onverantwoord alcoholgebruik. Op die manier kunnen uitgaansgelegenheden een kweekvijver worden voor probleemdrinkers die later en/of elders - bij gebrek aan goedkoop alternatief vervoer - wel onder invloed achter het stuur kruipen. Daarom zijn bij maatregelen in de sfeer van alternatief vervoer tegelijkertijd ook maatregelen nodig in de sfeer van voorlichting over verantwoord drink- én schenkgedrag in uitgaansgelegenheden.

Enquêteformulier

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1998 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1997):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1998 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk ..... (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Zeeland is tweezijdig getoetst op 10%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 2.71 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.65.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 5

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht in 1997*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht in 1998*

- 2a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied in 1997*
- 2b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied in 1998*

- 3a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip in 1997*
- 3b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip in 1998*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1998*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1997*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1998*

Weekendnacht	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
Vrijdag	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
Zaterdag	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%
Totaal	1.180	6,5%	1,4%	1,4%	0,6%	3,3%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekendnacht, 1997.

Weekendnacht en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Goes	407	5,4%	1,0%	2,0%	--	2,9%
Terneuzen	184	8,7%	1,1%	2,2%	2,2%	5,4%
Totaal	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
Walcheren	348	7,5%	1,4%	0,6%	0,3%	2,3%
Oostburg e.o.	241	5,4%	2,1%	0,8%	0,8%	3,7%
Totaal	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied, 1997.

Weekendnacht	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	789	7,2%	2,8%	0,9%	1,1%	4,8%
Zaterdag	672	5,8%	2,7%	1,6%	0,4%	4,8%
Totaal	1.461	6,6%	2,7%	1,2%	0,8%	4,8%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekendnacht, 1998.

Weekendnacht en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Goes	462	6,5%	1,7%	0,2%	0,2%	2,2%
Terneuzen	327	8,3%	4,3%	1,8%	2,4%	8,6%
Totaal	789	7,2%	2,8%	0,9%	1,1%	4,8%
<i>Zaterdag</i>						
Walcheren	401	4,2%	1,2%	1,0%	0,5%	2,7%
Oostburg e.o.	271	8,1%	4,8%	2,6%	0,4%	7,7%
Totaal	672	5,8%	2,7%	1,6%	0,4%	4,8%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied, 1998.

Weekendnacht en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	347	6,1%	1,2%	1,7%	--	2,9%
00-02 uur	168	6,0%	1,2%	1,2%	1,8%	4,2%
02-04 uur	76	9,2%	--	5,3%	1,3%	6,6%
Totaal	591	6,4%	1,0%	2,0%	0,7%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	329	5,8%	0,6%	0,6%	--	1,2%
00-02 uur	131	7,6%	1,5%	0,8%	0,8%	3,1%
02-04 uur	129	7,8%	4,7%	0,8%	1,6%	7,0%
Totaal	589	6,6%	1,7%	0,7%	0,5%	2,9%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip, 1997.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	209	7,7%	1,0%	1,4%	1,0%	3,3%
25-34 jr	235	6,8%	1,7%	1,7%	1,3%	4,7%
35-49 jr	237	7,6%	2,1%	2,5%	0,4%	5,1%
50 jr e.o.	178	8,4%	0,6%	0,6%	0,6%	1,7%
Totaal	859	7,6%	1,4%	1,6%	0,8%	3,8%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	84	2,4%	1,2%	--	--	1,2%
25-34 jr	97	2,1%	2,1%	1,0%	--	3,1%
35-49 jr	100	6,0%	1,0%	1,0%	--	2,0%
50 jr e.o.	40	5,0%	--	--	--	--
Totaal	321	3,7%	1,2%	0,6%	--	1,9%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

Weekendnacht en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	489	7,2%	1,6%	0,6%	0,4%	2,7%
00-02 uur	210	9,0%	3,3%	1,0%	2,4%	6,7%
02-04 uur	90	3,3%	7,8%	2,2%	2,2%	12,2%
Totaal	789	7,2%	2,8%	0,9%	1,1%	4,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	366	7,4%	3,0%	1,4%	--	4,4%
00-02 uur	142	6,3%	2,8%	1,4%	--	4,2%
02-04 uur	164	1,8%	1,8%	2,4%	1,8%	6,1%
Totaal	672	5,8%	2,7%	1,6%	0,4%	4,8%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip, 1998.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	222	4,1%	3,6%	0,9%	0,5%	5,0%
25-34 jr	253	5,5%	4,7%	1,2%	0,4%	6,3%
35-49 jr	312	9,0%	2,6%	1,6%	1,9%	6,1%
50 jr e.o.	244	9,8%	2,5%	1,2%	0,8%	4,5%
Totaal	1.031	7,3%	3,3%	1,3%	1,0%	5,5%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	132	1,5%	--	--	--	--
25-34 jr	104	5,8%	--	--	--	--
35-49 jr	134	6,7%	3,0%	2,2%	0,7%	6,0%
50 jr e.o.	60	6,7%	3,3%	3,3%	1,7%	8,3%
Totaal	430	4,9%	1,4%	1,2%	0,5%	3,0%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1998.

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	5	20%	20%	--	40%	20%
0,8-1,3	16	50%	6%	19%	13%	13%
≥ 1,3	7	86%	--	14%	--	--
Totaal	28	54%	7%	14%	14%	11%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1997.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	12	67%	8%	17%	8%	--
0,8-1,3	18	61%	--	22%	17%	--
≥ 1,3	12	42%	8%	33%	17%	--
Totaal	42	57%	5%	24%	14%	--

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1998.*